

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: СУЧАСНІ ТА ІСТОРИЧНІ КОНТЕКСТИ, КОМПАРАТИВНІ РЕТРОСПЕКЦІЇ, ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ

Повсякдення російсько-української війни: усна історія

<https://doi.org/10.15407/uhj2024.01.029>
УДК 355.44(470+571)477:(047.53) «лютий 2022 р.»

**«...В ТІ ВАЖКІ ДНІ ЛЮТОГО 2022-го року
ГРОМАДА ОХТИРЩИНИ ТАК ЗГУРТУВАЛАСЯ,
ЩО ВАМ ПРОСТО НЕ ПЕРЕДАТИ!»: ІНТЕРВ'Ю
З ГЕРОЄМ УКРАЇНИ ПОЛКОВНИКОМ Д. ДИКИМ
ПРО ОБОРОНУ ОХТИРКИ (24 лютого — 27 березня 2022 р.)**

Інтерв'ю записав та підготував до друку О. Филь

Мета — шляхом проведення інтерв'ю з командиром 91-го окремого Охтирського полку підтримки Героєм України полковником Д. Диким розширити доступну джерельну базу свідчень про оборону міста Охтирки в період із 24 лютого по 27 березня 2022 р. **Основний метод**, що використовувався, полягає в інтерв'юванні респондента за попередньо розробленим питальником. **Наукова новизна**. В науковий обіг уводяться свідчення коменданта м. Охтирка, які дозволяють простежити процес підготовки до оборони, а також роль військовослужбовців і добровільних помічників ЗСУ у захисті міста від передових загонів російської армії вторгнення. **Висновки**. Проведене інтерв'ю стало важливою складовою джерельної бази усноісторичних свідчень, що можуть бути використані вітчизняними та зарубіжними істориками для вивчення особливостей першого етапу широкомасштабного вторгнення загалом та оборони Охтирка зокрема.

Ключові слова: *війна Росії проти України, усна історія, оборона Охтирки, Денис Дикий, 91-й окремих Охтирський полк підтримки.*

Цитування: «...в ті важкі дні лютого 2022-го року громада Охтирщини так згуртувалася, що вам просто не передати!»: Інтерв'ю з Героєм України полковником Д. Диким про оборону Охтирки (24 лютого — 27 березня 2022 р.) (інтерв'ю записав та підготував до друку О. Филь). *Український історичний журнал*. 2024. № 1 (574). С. 29—56. <https://doi.org/10.15407/uhj2024.01.029>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2024. № 1 (574)

Полковник Д. Дикий. Вересень 2022 р.

Полковник Д. Дикий розповідає про досвід оперативної організації захисту Охтирки, про допомогу державної адміністрації та комунальних служб у зміцненні обороноздатності міста. Особливо актуальним видається вивчення відповідного досвіду офіцерів — командирів бригад, полків, батальйонів. Один із них — полковник Денис Дикий, командир 91-го окремого Охтирського полку підтримки (у 2014—2023 рр. полк оперативного забезпечення), дислокованого в Охтирці. Саме це формування від першого дня вторгнення стало на захист міста, розбивши авангард російської 1-ї гвардійської танкової армії й не допустивши захоплення районного центру Сумщини. В результаті загарбникам не вдалося глибоко вклинитися в тил наших військ на харківському напрямку, та, як наслідок, їх наступ на всьому відтинку фронту сповільнився.

У своєму інтерв'ю Д. Дикий розповідає про досвід оперативної організації захисту Охтирки, про допомогу державної адміністрації та комунальних служб у зміцненні обороноздатності міста. Особливо актуальним видається вивчення відповідного досвіду офіцерів — командирів бригад, полків, батальйонів. Один із них — полковник Денис Дикий, командир 91-го окремого Охтирського полку підтримки (у 2014—2023 рр. полк оперативного забезпечення), дислокованого в Охтирці. Саме це формування від першого дня вторгнення стало на захист міста, розбивши авангард російської 1-ї гвардійської танкової армії й не допустивши захоплення районного центру Сумщини. В результаті загарбникам не вдалося глибоко вклинитися в тил наших військ на харківському напрямку, та, як наслідок, їх наступ на всьому відтинку фронту сповільнився.

У своєму інтерв'ю Д. Дикий розповідає про досвід оперативної організації захисту Охтирки, про допомогу державної адміністрації та комунальних служб у зміцненні обороноздатності міста. Особливо актуальним видається вивчення відповідного досвіду офіцерів — командирів бригад, полків, батальйонів. Один із них — полковник Денис Дикий, командир 91-го окремого Охтирського полку підтримки (у 2014—2023 рр. полк оперативного забезпечення), дислокованого в Охтирці. Саме це формування від першого дня вторгнення стало на захист міста, розбивши авангард російської 1-ї гвардійської танкової армії й не допустивши захоплення районного центру Сумщини. В результаті загарбникам не вдалося глибоко вклинитися в тил наших військ на харківському напрямку, та, як наслідок, їх наступ на всьому відтинку фронту сповільнився.

Успішна оборона українських військ в Охтирському районі сповільнила стрімке просування мобільних підрозділів ворога, які замість загального наступу на Харків і Київ мусили «відволікатися» на доволі нечисленний гарнізон міста. Враховуючи той факт, що за успішну оборону Охтирки полковник

Д. Дикий був удостоєний звання Героя України, актуальність і наукову репрезентативність подібного інтерв'ю важко переоцінити.

Успіх під Охтиркою сприяв піднесенню бойового духу та морального стану як особового складу наших військ, так і звичайних громадян України, котрі у шокових умовах перших днів повномасштабної війни гостро потребували обнадійливих новин.

Олександр ФІЛЬ

кандидат історичних наук,

старший офіцер Головного управління морально-психологічного забезпечення

Збройних сил України (Київ, Україна)

fam_2010@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0662-8654>

Oleksandr FYL

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),

Senior Officer at Main Department of Moral and Psychological Support

of the Armed Forces of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

fam_2010@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0662-8654>

* * *

О. Ф.: Долю було визначено, що вам доведеться боронити Охтирку.

Д. Д.: Так. І ми її боронили. Не я, а саме ми! Ніколи не кажу, що я — герой. Перекоаний, що не можна стати героєм без людей. Тому що командиру зірки дають люди. А для мене мої люди, мій особовий склад — справжні герої. І це, повірте, не якесь там загравання або спроби сподобатися. Адже як командир навчив свій особовий склад, як зміг запалити і повести його за собою, так вони і будуть підтримувати його. Адже частина це чи підрозділ, вони мають діяти як один-єдиний організм або, як кажуть, одне ціле, який очолює командир-лідер. Якщо ти — льотчик-винищувач і вразив кілька десятків повітряних цілей, або гранатометник, чи оператор дрона, і на твоєму рахунку не один десяток одиниць бронетехніки, то ти, звичайно, герой, і заслуговуєш високої нагороди, адже діяв індивідуально і особисто заподіяв ворогу значної шкоди. Однак у командира частини чи підрозділу інша історія та свій особливий шлях до зірки. Нагорода командира — це насамперед заслуга колективу, який він очолює. Це — аксіома!

Командир, у моєму розумінні, це особа, яка бере на себе відповідальність за свій колектив. Він не тільки скеровує підрозділ чи частину на виконання бойових завдань, але й бере на себе весь тягар рутинної, повсякденної діяльності, без якої просто неможливо уявити функціонування військової частини чи підрозділу. Командир несе на командирських плечах не тільки погони, але й відповідальність за колектив та виконання бойових завдань, визначених командуванням.

Під час обкатки трофейної техніки. Літо 2022 р.

О. Ф.: Чи надходила вам як командирові військової частини напередодні 24 лютого 2022 р. інформація про наміри Російської Федерації здійснити повномасштабне вторгнення? Врешті, чи не було такого передчуття й неминучості цієї загрози зі сходу?

Д. Д.: Конкретно про неминучість — ні. Не могу так сказати. Однак мене наказом головнокомандувача генерал-лейтенанта Валерія Залужного десь за тиждень до вторгнення було призначено відповідальним за оборону Охтирки. Це було доведено телефонограмою, в якій було зазначено, процитую дослівно, що «начальник охтирського гарнізону полковник Дикий відтепер ще й відповідальний за оборону Охтирки». Таке розпорядження десь за тиждень надійшло та було доведено мені особисто.

О. Ф.: Як ви поставилися тоді до цього розпорядження? Чи було воно для вас несподіванкою?

Д. Д.: На роздуми часу бракувало, тому ми відразу розпочали готувати нашу Охтирку до оборони. Однак і формат, і алгоритм цієї підготовки довелося дещо видозмінювати та корегувати. Це було пов'язано насамперед із підготовкою зведеного загону, який мав бути сформований на базі нашого полку. Цей загін отримав завдання готувати мости Харківщини до замінування, на випадок імовірного повномасштабного російського вторгнення.

Звичайно, ми промоніторили та проаналізували найбільш вірогідні напрямки висування противника і швидко підготували мости Харківщини до підриву. Забігаючи наперед, скажу, що всі перші мости, що були підірвані в Харківській області на початку повномасштабного російського вторгнення, це справа рук саперів нашого 91-го окремого Охтирського полку підтримки. Нині не згадаю, скільки ми підірвали тоді мостів, однак запевняю вас, що це була значна кількість. Проведена мінно-підривна робота дозволила нам тоді зупинити ворога на деяких ділянках або принаймні завадити стрімкому просуванню російських загарбників углиб Харківщини.

О. Ф.: Ви особисто відчували, що на вас очікують випробування, пов'язані буквально з фізичним виживанням?

Д. Д.: Знаєте, внутрішньо я розумів, що буде війна, однак щось мені підказувало, що війна ця буде лише на сході нашої держави. Я гадав, що російські

війська спробують лише завершити окупацію Луганської та Донецької областей, але що так зухвало і швидко противник вклиниться в Київську, Житомирську, Чернігівську, Харківську, Сумську області та південь України, даруйте, я не передбачав! Просто не очікував цього, і все тут! Гадаю, що на той час цього майже ніхто не чекав. Однак росіяни пішли і на Київську, і на Чернігівську, і на Харківську, і на нашу Сумську область, і на південь України. І пішли вони так зухвало й нахабно, що це викликало неабияке здивування, оскільки основні сили російської армії рухалися без передових загонів та без розвідки. Це, м'яко кажучи, нас неабияк здивувало і на певний час спантеличило. Оскільки діяли росіяни всупереч здоровому глузду та відповідним канонам військової науки...

О. Ф.: Гаразд, чому тоді, на вашу думку, російські воєначальники вчинили саме так? На ваш погляд, чим вони керувалися, коли величезними колонами без належної розвідки та бойової охорони входили до наших населених пунктів? Це що було? Може, оте споконвічне російське «авось»? А може нахабство чи сподівання, що громадяни України будуть зустрічати їх квітами та «хлібом і сіллю»?

Д. Д.: Тут, на мою думку, існує два аспекти. Але наголошую, це моя особиста, а значить суб'єктивна точка зору. Перший аспект... І це підтвердили перші допити полонених росіян. До речі, мені довелося допитувати перших військовослужбовців зі складу армії вторгнення, які потрапили в полон на території України. Вони були захоплені бійцями нашого полку, тому я скористався можливістю допитати російських полонених. Їхні допити дозволили мені збагнути мотивацію росіян. Урешті я дізнався, що за три дні до наступу їх вишикували й довели, що на них в Україні будуть чекати. А мотивували їх так: мовляв, наш світ стоїть на порозі третьої світової війни, а значить повномасштабного світового воєнного конфлікту з використанням ядерної зброї, і вони, військовослужбовці армії Росії, мають увійти на територію України, щоб перешкодити цьому світовому колапсу.

О. Ф.: Тобто виконати таку собі «миротворчу місію» й «урядувати світ» від загрози знищення?

Д. Д.: Саме так. А ще їх переконали, що наші громадяни будуть їх чекати тут, в Україні, з розпростертими обіймами, квітами та «хлібом-сіллю». В першу чергу це стосувалося прикордонних районів Сумщини, Донеччини, Харківщини та Чернігівщини. І це певною мірою відповідало дійсності, оскільки серед мешканців саме цих районів, як не крути, були та є, на жаль, ті самі сепаратисти, які готові були підтримати «другу армію світу». Чому? Та тому що в них одна частина рідні і знайомих мешкає по ту сторону кордону, в Росії, а інша, відповідно, живе в Україні. По суті, гадаю, на це і був певний розрахунок окупантів.

Окрім того, з росіянами зіграв злий жарт отой самий сумнозвісний синдром страху, пов'язаний із підготовкою відповідної доповіді начальству. Оскільки доповідач, котрий брав на себе сміливість та відповідальність позначити в доповіді вищому начальству дійсний стан речей, що відбуваються у зоні бойових дій, у кращому випадку просто потрапляв у немилість до того самого начальства. А в гіршому випадку... Тут уже все залежало від фантазії того са-

мого вищого начальника... Так працює система управління військами в російській армії. Тому начальству намагалися доповісти, що, мовляв, усе нормально, усе під контролем, а значить, начальнику не варто перейматися.

Пам'ятаєте стару як світ притчу про гінця, який ризикнув принести до палацу правителя погану звістку? Що з ним робили? Правильно: позбавляли життя. І нині цей принцип діє незмінно. Тільки на кін сьогодні ставиться не життя, а прихильність того ж начальника. А від прихильності начальника залежить кар'єра офіцера, а іноді навіть доля. Тому природно, що ніщо так не тішить підлеглих, як спокій і розважливність командира. Тому високому начальству необхідно доповідати тільки те, що воно хоче чути. І такий принцип діє на всіх щаблях російської армії, від вищих штабів до найменших підрозділів. Та що там вищі штаби! Саме таким принципом послуговується вся вертикаль державної влади в нинішній Росії.

О. Ф.: У першу чергу цікаво було б почути вашу особисту оцінку оперативної обстановки, що склалася у смугі вашої відповідальності в лютому 2022 р. напередодні російського вторгнення.

Д. Д.: Конкретних даних про формування якихось наступальних російських угруповань на кордоні в мене на той час не було. Чому? Та тому, що вони формувалися не на російсько-українському кордоні чи поблизу нього, а десь углибині Росії. І тільки після формування вони рушили в наш бік. Це сталося в ніч на 24 лютого. А вже о 4-й год. мені зателефонував начальник районного відділу Служби безпеки України і сказав, що розпочався інтенсивний обстріл усіх наших прикордонних пунктів перепуску. Вогонь вівся російськими танками. Звичайно, я миттю піднявся, сказав дружині, що розпочалася війна та буквально за кілька хвилин, а точніше о 4:08 уже був на своєму службовому місці. Полк було піднято за бойовою тривоною, і вже о 5-й год. ранку вся наша військова частина знаходилася на місці й готувалася до виконання заходів, що були сплановані до цього. Окрім того, я зібрав оперативний штаб, до якого входили керівники силових структур гарнізону, і почав визначати, чи як у нас, військових, говорять, «нарізати завдання», пов'язані з організацією оборони міста. На жаль, підрозділи Національної поліції, що знаходилися тоді в місті, отримали команду свого керівництва залишити Охтирку.

О. Ф.: Тобто?..

Д. Д.: Рано-вранці 24 лютого до мене приїхав начальник Охтирського відділу Національної поліції України і сказав, що він отримав наказ від свого начальства вивести особовий склад аж за Полтаву чи за Кременчук, зараз уже не пригадаю. Він виконав наказ, відправив свої підлеглих у тил, а сам із трьома своїми поліцейськими повернувся назад до Охтирки. Отже він, не виконавши команду на евакуацію в тил, залишився в місті разом зі своїми підлеглими. Весь цей час, поки тривали бойові дії та місто піддавалося атакам із повітря, начальник Охтирського відділу Національної поліції України залишався поруч зі мною, готовий разом із нами боронити своє місто. Залишався до того часу,

аж поки ми не вигнали росіян із Сумської області. Тільки після цього він повернувся до виконання своїх безпосередніх обов'язків з охорони громадського порядку як начальник поліції. А до цього він, полковник поліції, виконував мої вказівки. Звати його Кладько Руслан Володимирович. До речі, після того, як ми відстояли Охтирку, він мені сказав: «Денисе, ти не розповідай, що я не виконав наказ і не залишив місто разом з особовим складом, і не відбув до визначеного місця. Мене ж за це покарають... Покарають за невиконання наказу!». На це я йому відповів: «Руслане Володимировичу, за що тебе карати? Ти виконав наказ і вивів своїх поліцейських, а сам залишився. Це було твоє рішення! Ти виконував мої завдання як начальника гарнізону Охтирки, ти допомагав мені, і ось бачиш — результат!». Ось такі чудові поліцейські є в нашій Охтирці!

О. Ф.: Відомо, що не всі громадяни України, і треба про це чесно говорити, були свідомими та внутрішньо мотивованими чинити спротив агресорам у той чи інший спосіб. Значна частина громадян нашої держави стали на шлях сепаратизму, а то й відвертого колабораціонізму. Визначте, будь ласка, рівень сепаратизму або підтримки ідей так званого «русского мира» в місті, яке вам випало обороняти.

Д. Д.: Як кажуть, «я вам не скажу за всю Одесу», а в даному випадку за всю Охтирку, але відреагую так: до війни я вважав, що рівень сепаратизму й підтримки ідей так званого «русского мира» в нас тримається на позначці 5 %. Повторюю, це стосується саме Охтирки, а не прикордонних сіл і містечок Сумщини. Однак, виявилось, що я помилявся. Насправді відсоток сепаратистів і прихильників «русского мира» виявився на позначці 10 %. Чому я роблю такий висновок? Та тому, що коли відбулися перші збройні сутички з ворогом, на територію нашого військового містечка почали наполегливо лізти деякі місцеві жителі, які вирішили підтримати армію вторгнення. Звичайно, в умовах, коли Охтирка постала перед загрозою захоплення, ми знищували всіх, хто намагався в той чи інший спосіб проникнути на територію нашого полку.

О. Ф.: Тобто це були спроби цивільних громадян захопити вашу військову частину?

Д. Д.: Саме так. Уже зранку 24 лютого до мене з надійних джерел надійшла інформація, що певна група осіб намагалася вийти на мене, щоб домовитися про здачу Охтирки росіянам без бою. За моїми особистими прогнозами, кількість сепаратистів в Охтирці мала б бути 5 %, а насправді вона склала 10. Тобто з початком війни знову ж таки, на мою думку, відсоток мешканців Охтирки, які вирішили підтримати збройну агресію Росії проти України, зріс удвічі.

О. Ф.: І все ж патріотично налаштованих громадян в Охтирці виявилось набагато більше, ніж тих, хто був інфікований вірусом «русского мира» та повірив у так звані «братні обійми» нашого споконвічного й підступного сусіда?

Д. Д.: Звичайно. Дійсно, в ті важкі дні лютого 2022-го року громада Охтиркини так згуртувалася, що вам просто не передати! Адже ми в якомусь сенсі залишилися відрізаними від баз постачання. В першу чергу постала пробле-

ма, пов'язана з логістикою. Коли у старшого начальника не було можливості підвезти нам боеприпаси, харчування, паливо, навколо нас як сили, що була спроможна відстояти місто, згуртувалися всі! Це й мисливці, і підприємці, і фермери, і просто пересічні охтирчани — всі вони об'єдналися в єдиному пориві відстояти рідне місто! Всі вони були об'єднані та працювали як одне ціле! Звичайно, ми, військовослужбовці Збройних сил України, відчуваючи таку підтримку, боронили місто з неабияким піднесенням. Це треба було бачити! Як кажуть, рівень адреналіну зашкалював!

Скажу відверто, я хотів, щоб після війни, після нашої перемоги, ми зберегли це неймовірне єднання, цей надзвичайний драйв і готовність відстоювати Україну! Я знаю, про що кажу, адже мені доводилося розмовляти з хлопцями, які боронили Київ та Київщину. Вони розповіли, що подібну готовність дати відсіч ворогу в ті критичні лютневі та березневі дні 2022 року виявили і в Києві, і на Київщині. Неймовірне єднання територіальних громад та готовність боронити свої села й містечка — це необхідно зберегти. Адже зараз ми бачимо, що все це, на жаль, почало забуватися. Вже дехто почав розслаблятися. Вже ніби й війни немає... Але вона є. Вона поряд із нами. Тому хотілося, щоб після переможного завершення війни, яку розв'язала Росія, ми, українці, зберегли це єднання, що сталося з нами в ті трагічні дні, у дні горя та відчаю. Щоб ми були такі ж згуртовані, адже це — запорука й гарантія неповторення того жахіття, що переживає наша країна нині.

О. Ф.: Чим вам найбільше запам'ятався перший день широкомасштабного вторгнення російських військ? На вашу думку, чи можна провести паралель із 22 червня 1941 р., коли війська вермахту вторглися на територію західних земель України, адже одну війну ви, напевне, бачили виключно на екранах кінотеатрів та телевізорів і знайомилися з її перебігом на сторінках книжок, а подих нинішньої смертоносної довелось відчувати на собі? Чи є схожість між цими двома вторгненнями?

Д. Д.: Не дивуйтеся, але для мене цей день, 24 лютого 2022 р., був звичайнісіньким собі днем. Маю на увазі звичайним за своїм розпорядком. Він нічим не відрізнявся від тих днів, які передували повномасштабному вторгненню. Оскільки кожен мій робочий день розпочинався з поїздок. Ми з моїм водієм сержантом Максимом Коноваловим були постійно в русі. Практично ніхто не міг застати мене на одному місці. Адже військова частина — це чимале господарство. Одних тільки військових містечок у нас було чотири, навчальне поле, парк, а ще адміністративна територія... Мій звичний робочий темп не порушила навіть війна. Тому коли розпочалося повномасштабне вторгнення, я не змінив, а лише відкоригував свій розпорядок дня, який відтепер, звичайно ж, збільшився у часі й почав становити 24 години, не поділяючись на день і ніч. Тому ми з Максимом цілодобово рухалися між цими об'єктами, щоб підтримати, підбадьорити людей, а ще, звичайно ж, визначити завдання, що поставали тоді перед нами. Сержант Коновалов, на жаль, загинув на третій день війни, коли намагався евакуювати пораненого бійця до медичного пункту. Він якраз перебував у медичному закладі частини, коли туди прилетіла друга авіабомба, яку скинув російський штурмовик.

Добре пам'ятаю, що першого дня я зустрів 93-тю Холодноярівську окрему механізовану бригаду, яка трішки не встигла вийти на визначений рубеж. А наступного дня полк почав приймати перших мобілізованих та озброювати їх. Одночасно наші сапери розпочали мінувати й підривати мости на шляху росіян.

Я в ті дні був у постійному русі. Крутився, мов та білка в колесі. Пам'ятаю, що я їздив до міської ради, щоб підбадьорити місцеву владу, бо вони не знали, що їм робити. Страху як такого першого дня війни не було. Добре пам'ятаю, що 24 лютого пив багато води й, вибачте, ходив часто до туалету. Мабуть, із вологою з організму виходив стрес. Гадаю, що мій спокій передавався особовому складу полку, адже кожен розумів, що від злагоджених дій залежить, урешті, боєдатність і живучість частини.

Згадую слова попереднього командира полку, а нині бригадного генерала Олександра Васильовича Яковця, котрий говорив, що чудес у житті не буває. Підтверджую його слова: дійсно, чудес у житті не буває. Це підтвердила наша Охтирка. Тільки системна праця може дати плоди! Маю на увазі насамперед командирську роботу з особовим складом. У цій роботі для себе я б виокремив три складові, якими послуговуюсь і нині. Підхід до роботи з особовим складом має бути таким. У першу чергу ми маємо забезпечити військовослужбовців сучасною справною технікою. Далі ми повинні навчити їх правильно, бережливо та відповідально експлуатувати цю техніку, тобто водити, стріляти або встановлювати міни. Однак усе це залишиться марною справою без відповідного внутрішнього вишколу військовослужбовців, який включає у себе особисту психологічну стійкість або стресостійкість, що дозволяє якісно виконувати бойові завдання. Ось вони, три складові, що дають результат у бою: морально-психологічна підготовка, навчений військовослужбовець та сучасна справна техніка. Скажу вам так, що командир має знати всіх своїх підлеглих. Знати можливості кожного свого військовослужбовця. Треба визнати, що не кожен військовослужбовець може виконати те чи інше завдання, тим паче, якщо воно пов'язане з певним ризиком для здоров'я, а іноді навіть життя. Ось тут і спрацьовує командирське вміння, якщо хочете, управлінський талент: відправити на виконання завдання того військовослужбовця, який готовий і спроможний виконати наказ, в якого присутня та сама третя й головна, на мою думку, складова — стресостійкість або психологічна стійкість. А для цього командир повинен знати кожного свого підлеглого, знати його спроможності, можливості.

О. Ф.: Тобто ви наполягаєте на тому, що психологічна стійкість, професійний вишкіл та справна техніка — це ті три кити, на яких має триматися наше військо?

Д. Д.: Саме так. Це доконаний факт. Якщо хочете, аксіома, яка не потребує доведення. Тому що чудес у житті не буває. Це яскраво продемонструвала й бойова робота нашого 91-го окремого Охтирського полку. Ця робота ще раз довела, що рухаємося у правильному напрямі.

О. Ф.: Нагадайте, які сили були підпорядковані вам як начальникові охтирського гарнізону, а отже й відповідальному за оборону Охтиричини?

Д. Д.: Охтирський гарнізон — це насамперед 91-й окремих Охтирський полк підтримки, який мені випало очолювати. Це 154-й батальйон територіальної оборони, який тільки розпочав формуватися (там на ранок 24 лютого 2022 р. було створено лише штаб, у тому штабі було всього-на- всього п'ятнадцятеро осіб). Буквально він створювався з коліс. Адже противник на той час уже перейшов російсько-український кордон і зухвало рухався до Охтирки. Велика колона противника відстань у 50 км пододала за п'ять годин. Ось саме стільки часу нам було відведено на формування місцевого батальйону територіальної оборони. Саме тоді ми почали формувати нову частину, кістяк якої склали добровольці з місцевих жителів. Розпочалася й мобілізація резервістів, склалися списки, а вже після цього бійці новоствореної частини отримали зброю, адже часу на «розкачування» не було — ворог уже стояв біля брами нашої Охтирки. А в нас на все про все було лише п'ять годин. У той же час окрема радіолокаційна рота отримала наказ відійти в тил. Окрім того, в місті дислокувалися підрозділи Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, а також Охтирський районний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки з підпорядкованою йому ротою охорони. Окрім того, до нас мав прибути 1-й батальйон 93-ї окремої механізованої бригади «Холодний Яр», яку під час проведення АТО та ООС очолював полковник, а тепер генерал-майор Владислав Клочков, який нині очолює Головне управління морально-психологічного забезпечення Збройних сил України. Він перший розпочав її реформувати. А вже під час повномасштабного вторгнення бригадою командував полковник Руслан Шевчук.

О. Ф.: Ви говорили, що 1-й батальйон 93-ї окремої механізованої бригади забарився з виходом на визначений рубіж...

Д. Д.: Саме так і було. Якби 93-тя бригада вийшла на визначений рубіж на пів години раніше, то першого бою, який довелося прийняти моему полку, просто не було б. Кажу це не для того, щоб якимось виправдатися та перекинути провину на своїх бойових побратимів, а лише заради справедливості. Адже встигнути 1-й батальйон 93-ї окремої мехбригади вийти на визначений рубіж, ми разом змогли б побудувати набагато надійнішу оборону та, як наслідок, дати гідну відсіч ворогу. Міркуйте самі: поки 93-тя мотузилася б із рашистами, ми у цей час могли б підготувати нові рубежі оборони (обладнати засідки, мінні шагбауми, закласти фугаси тощо). Але війна, виявляється, не для всіх! Зокрема чиновники від «Укрзалізниці» за умов, коли ворог атакував міста й села України, почали вимагати у військових документи на перевезення тих чи інших військових частин, озброєння, техніки, військових вантажів, необхідних для відбиття агресії! Уявляєте?!

О. Ф.: Тобто?..

Д. Д.: Військовим, що за наказом вищого командування намагалися дістатися визначених рубежів оборони, доводилося вислуховувати від чиновників «Укрзалізниці», на мою думку, просто безглузді й недоречні вимоги на пред'явлення

відповідних документів на перевезення особового складу та матеріальної частини. Звучало це приблизно так: «А надайте нам відповідні документи на перевезення!». Як вам таке?! Ворог за кілька кілометрів від Охтирки, а ми повинні були надавати перевізнику якісь документи, щоб відбити атаку! Тому мені особисто доводилося брати автомат та їхати розтлумачувати відповідним посадовим особам важливість вчасного прибуття військових частин до визначеного рубежу оборони. Однак, почувши, мабуть, гуркіт гармат російських танків, у чиновників від «Укрзалізниці» відразу спала пиха й вони зрозуміли, що вимагати у військових проїзні документи, коли країна в небезпеці, м'яко кажучи, недоречно.

О. Ф.: Це від недолугості?

Д. Д.: Ні, це виключно бюрократія. Необхідно пам'ятати, що війна має знімати всі обмеження. Особливо, якщо стосується вторгнення. Війна — це тема військових. Вони її контролюють. Контролюють хід війни, контролюють логістику й т. д. Під час війни все має бути підпорядковано інтересам оборони. На першому етапі ми мали б швидко підготувати навколо міста рубежі оборони. Перший рубіж, як годиться, було облаштовано на околицях міста. Це була кругова оборона. Далі наші сапери підготували до підриву дві переправи через Ворсклу, що знаходилися поблизу сіл Климентове та Чернеччина. І, нарешті, ми повинні були підготувати оборону всередині міста.

О. Ф.: Відомо, що військові організми функціонують, знаходячись у чітко вибудованій вертикалі підпорядкованості. Кому підпорядковувався 91-й полк станом на 24 лютого 2022 р.?

Д. Д.: Оперативному командуванню «Схід», яке очолював на той час генерал-майор Олег Мікац. Це вже пізніше були сформовані оперативно-тактичні угруповання «Хортиця», «Схід» і «Суми», до складу яких входив наш полк. А ось решта військових частин, що дислокувалися на території Охтирщини, підпорядковувалися вже безпосередньо мені, в тому числі й військова частина Національної гвардії України. Оскільки мене, повторюся, наказом головнокомандувача Збройних сил України, на той час генерал-лейтенанта, Валерія Залужного десь за тиждень до повномасштабного вторгнення Російської Федерації було призначено відповідальним за оборону Охтирки, тобто начальником гарнізону. Це вже потім, здається, у квітні 2022 р., наш полк поділився навпіл. Одна його частина, що знаходилася в пункті постійної дислокації, була підпорядкована оперативно-тактичному угрупованню «Суми», інша — зведений загін — відійшла в підпорядкування оперативного угруповання військ «Схід».

О. Ф.: У вас за плечима багаторічна служба в Охтирці. Наскільки вам під час оборони Охтирщини допомогло знання місцевості?

Д. Д.: Цікаве запитання... Прийде час, після війни я обов'язково розповім тактикам на якомусь семінарі, наскільки знання місцевості допомогло мені під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Але спочатку зізнаюся вам, під час війни я з картою не працював узагалі. Я про себе конкретно. Вона мені не була потрібна! І знаєте, чому? Тому що я знав усю Сумську об-

ласть. І міг її пройти навпомацки, тому що я там мешкав. Окрім того, я — мисливець та рибалка, а значить, не те що там пройшов, а проповз на пузі вздовж і впоперек усю Сумщину. Я полював, стояв у загонах, рибалив. Тому для мене карта місцевості була просто зайвою. Це для мене був великий плюс.

О. Ф.: Тобто перед російсько-українською війною ви вже провели рекогносцировку місцевості, яка згодом стане ареною запеклих боїв і сутичок із рашистами?

Д. Д.: Безперечно. Однак штаб є штаб, і він функціонує за своїми правилами. В першу чергу це стосується нанесення обстановки, відслідковування дій ворога та розстановки власних сил. Все це має бути чітко зафіксовано на картах. Це зі свого боку дозволить вищим штабам реагувати на мінливу обстановку та приймати відповідні рішення. Для мене віртуальна карта місцевості знаходилася в голові, і я, віддаючи ті чи інші накази про пересування підпорядкованих мені підрозділів, не тільки чітко усвідомлював, але й знав, який характер має та чи інша місцина у визначеному районі. Так, мені дійсно карта була не потрібна. Усвідомлюю, що це неабияк допомогло мені у прийнятті тих чи інших рішень.

Окрім того, володіючи оперативною інформацією, що надходила мені від колег-мисливців і рибалок, я чітко відслідковував можливі загрози й ризики, пов'язані з діями ворога. І якщо ти поінформований, тобі дуже просто та легко працювати, адже не доводиться витратити час на усвідомлення визначених завдань. А якщо ти добре знаєш стан справ у власній частині і спроможності підпорядкованого тобі особового складу, то вже не доводиться витратити час на прийняття рішень. А це — дуже важливо, особливо за умов, коли обстановка навколо мінлива й динамічна. Якщо ти тримаєш руку на пульсі подій, тобі до снаги скласти пазли найскладнішої конфігурації, а значить, отримати очікуваний результат.

О. Ф.: Наскільки серія авіаударів по вашій частині вплинула на роботу, зокрема штабу?

Д. Д.: Ще до руйнування будівлі штабу полку в результаті авіаудару мені вдалося перемістити відповідні управлінські підрозділи по різних місцях. Звичайно, вони в ті важкі для Охтирки дні дислокувалися за містом, щоб не наражатися на небезпеку. А що стосується безпосередньо штабної роботи, то вона в нашому полку була організована в підрозділах нашої частини. Окрім того, зазначу, що штаб полку працював у штатному режимі та згідно з керівними документами.

О. Ф.: Відомо, що росіяни намагалися будь-що знищити зв'язок, що, звичайно ж, призвело б до втрати управління сил оборони Охтирки. Як вам удавалося підтримувати надійний зв'язок?

Д. Д.: Прийде час і ми обов'язково поставимо пам'ятники месенджерам «WhatsApp» і «Signal».

О. Ф.: Виходить, нам варто дякувати тому самому сумнозвісному російському недолугому «авосю» або нехлюйству?

Д. Д.: Гадаю, що вони йшли так зухвало, сподіваючись, що їх Охтирка зустріне «хлібом-сіллю».

О. Ф.: Інтернет, на щастя, працював і вся країна майже в онлайн-режимі мала можливість спостерігати за просуванням ворога та героїчним супротивом наших Сил оборони.

Д. Д.: Так, уже першого дня повномасштабного вторгнення Російської Федерації я мав можливість спостерігати, як ви сказали, буквально в режимі онлайн за обстановкою в місті. Адже зображення всіх відеокамер, що мав Охтирський районний відділ поліції у своєму розпорядженні, були виведені на монітор, який знаходився в моєму службовому кабінеті. Тобто вся оперативна інформація, причому візуалізована, надходила до мене наживо. Отже я мав можливість контролювати обстановку на всіх основних вулицях нашого міста. Хочу сказати, що подібний пункт спостереження треба було облаштувати раніше, ще до повномасштабного вторгнення. Оскільки він дозволяв керівникові оборони володіти всім обсягом інформації для прийняття тих чи інших рішень. На жаль, ми трішки не встигли з облаштуванням подібного пункту спостереження.

О. Ф.: 24 лютого 2022 р. вам довелося зіткнутися з ворогом, який мав не тільки чисельну, але й якісну перевагу. Сьогодні це вже не військова таємниця, тому прошу озвучити, за рахунок яких засобів вам удалося дати відсіч? Адже, судячи з відеокадрів, що були отримані з тих же камер спостереження, встановлених на вулицях Охтирки, складалося враження, що у вас просто не було шансів зупинити ці закуті у броню механізовані колони ворога.

Д. Д.: По суті, ми були частиною підтримки. Це відображено у самій назві нашої військової частини. На момент повномасштабного вторгнення Російської Федерації в нас на озброєнні було всього лише два БТР-70, а ще 200 РПГ, зокрема РПГ-26 («Аглень»), РПГ-22 («Нетто») і РПГ-18 («Муха»). Гранатометів РПГ-7В у нас узагалі не було. Ми використовували в бою лише штатні гранатомети, однак гранати відскакували від танків, мов той горох. Тому в нас здебільшого не було засобів, що дозволили б зупинити такі броньовані цілі, як танки. Тому вони могли безкарно рухатися вглиб країни.

На нас тоді з боку Кириківки та Великої Писарівки йшла колона 96-ї розвідувальної бригади 1-ї гвардійської танкової армії, а точніше пункт управління. Це була елітна військова частина, що входила до складу танкової армії військ вторгнення. Варто сказати, що росіяни йшли по нашій землі досить зухвало, без будь-яких передових дозорів та розвідки. Правда, перед цим вони, як мені доповіли, провели навколо нашої частини відповідну розвідку, використовуючи цивільні автівки, які перед цим «віджали» в мешканців навколишніх сіл. Тобто росіяни на авто з нашими українськими номерами об'їхали довкола нашого полку, щоб з'ясувати, як кажуть у нас, військових, диспозицію сил. Однак росіяни, напевно, не здогадувалися, що ми їх також «пасемо». Через деякий час я вже почув гуркіт танкових двигунів. Для того, щоб переконатися, що ворожі танки зайшли до Охтирки, я вийшов за допомогою рації на своїх друзів-мисливців і попрохав підтвердити пересування ворожої техніки. Мені важливо було знати, де знаходиться броньована техніка противника. Згодом мені надійшла доповідь

від моїх бійців: «Пане полковнику, це російські танки!»». Ну, танки, так танки! І далі трапилося дещо дивовижне... В той момент, коли я отримав доповідь, ми стояли з начальником штабу на першому поверсі, де знаходилося управління полку, і так вийшло, що одночасно, можна сказати синхронно, натиснули на тангенту рації та майже в унісон віддали короткий наказ.

О. Ф.: Зрозуміло, що на враження ворожої техніки?

Д. Д.: Так. Але хочу зауважити, що для віддання наказу ми з начальником штабу підполковником Іваном Тищенком тоді синхронно, тобто одночасно, не домовляючись, скористалися одним, але досить експресивним нецензурним словом. Причому, хочу сказати, що це слово я до цього випадку ніколи й ніде в повсякденному житті не вживав, але тоді, саме 24 лютого 2022 р., чомусь емоційно вигукнув у рацію: «Пі...рь!». Не інше якесь там матюччя, а саме оце яскраве «Пі...рь!». Так само в унісон, синхронно зі мною, повторив це слово у рацію й мій начальник штабу!

Після віддання цього наказу все попереднє життя залишилося ніби в минулому та на душі стало відразу дуже легко! Ніби хтось невидимий зняв із твоїх плечей тягар. І після цього понеслося! Всі бійці, які стояли на дахах будинків, казарм та церкви в Охтирці розпочали лупити по цій колоні з ерпеге. Мої сапери підбили тоді вантажівку та пошкодили танк. Вантажівка загорілася. Почали детонувати снаряди й росіяни зазнали тоді перших втрат. Це був перший бій у місті.

О. Ф.: Що за техніка входила до складу цього ворожого авангарду?

Д. Д.: Два БМП, чотири танки, бронев автомобілі «Тигр» і «Тайфун», два командно-штабні «камази» з причепами та «Урал» із боеприпасами до танків.

О. Ф.: Тобто ваші інженери прийняли бій майже з півротою ворожих танків і бронев автомобілів?

Д. Д.: Десь так. Вони йшли, а в нас, нагадаю, були тільки ерпеге. Уявіть собі, що наші відчайдушні бійці на бетеерах відкрили вогонь із великокаліберного кулемета по російському танку! І, ви знаєте, ворог змушений був відступити. І це, я вам скажу, не вигадка! Цьому факту є документальне підтвердження — місцеві жителі відзняли унікальні кадри бою нашого бронетранспортера з російським танком. І дійсно, ворожі танки ретирувалися. Вони залишили поле бою та приєдналися до основних сил, але факт залишається фактом — ворожі танки відступили. Вже потім їх 93-тя Холодноярівська окрема мехбригада ганяла по наших лісах. Однак це було потім. А тоді, 24 лютого 2022 р., це мої бійці разом із територіальною обороною й місцевими прийняли перший бій та зупинили і «Тайфун», і «Тигр», і «Урал», і два командно-штабні «камази» з причепами. А ще ми «допомогли» спішитися з «Тайфуна» й «Тигра» п'ятнадцяти розвідникам на чолі з капітаном, які з боєм почали відступати до лісу. Тоді ми взяли й полонених, і «задвохсотили» кількох розвідників. На жаль, під час переслідування росіяни полонили нашого тероборонівця, якого вбили. Ми знайшли згодом його тіло...

О. Ф.: Вам удалося ліквідувати цю групу?

Д. Д.: Росіянам удалося відірватися й вони були змушені переховуватися в навколишніх лісах, аж поки ми разом із розвідниками Холодноярівської мехбригади та бійцями місцевої тероборони не відшукали їх та не переловили...

А щодо вашого запитання про співвідношення сил, то, вважаю, звучить воно дещо некоректно. Чому? Та тому, що ми — полк підтримки. Ми не механізована частина, що має на озброєнні відповідні засоби для збройного протистояння. Нам не було навіть чим міряться з росіянами! А вже взяти батальйон 93-ї окремої механізованої бригади, який прибув до нас на підсилення — це вже сила! Три роти цього батальйону, кожна з яких зайняла оборону на трьох найбільш загрозливих напрямках (а це перехрестя доріг на Богодухів — Харків і на Суми). Так холодноярівці не тільки надійно перекрили дорогу до Охтирки, але й своїми потужними діями дали відсіч ворогові. Протягом місяця батальйон під командуванням підполковника Олександра Сліпка зі складу 93-ї окремої мехбригади вів запеклі бої, не даючи росіянам захопити місто. Саме об цей підрозділ ворог і зламав тоді свої зуби.

А противник, я вам скажу, тоді, в лютому 2022 р., мав у своєму розпорядженні значні сили. Однак він не зміг увійти до міста. Хоча склад колони, що прямувала на Охтирку, був дуже потужний. Гадаю, що в колоні було тоді 3—4 бетеери, в кожній нараховувалося близько 50 одиниць техніки. З них 70 % це була важка техніка. Так, там була інженерна техніка, однак більшість у колонах становили все ж танки, артилерійські системи, бетеери, та ж сама важка вогнеметна система «Буратіно». А ще новітні зразки озброєння, які тільки-но надійшли до частин і підрозділів російських військ. І все це «добро» рухалося на нашу Охтирку. Однак лише один батальйон 93-ї окремої механізованої бригади, навіть не батальйон, а рота утримувала свої позиції протягом двох днів! Там такий запеклий бій був, що вам просто не передати! Причому скажу, що холодноярівці за ці два вирішальні дні не використали жодного «джавеліна»! Повторюю — жодного! Вони били противника виключно нашими «стугнами» та «рапірами». Лупашили ці танки, як кажуть, у хвіст і гриву, отак зупинивши ворога!

Після першого дня боїв росіяни зрозуміли, що наскоком нас не взяти, і вже наступного дня накрили наш полк і частину міста 220-м калібром «ураганів»! Однак і це не допомогло ворогові. Батальйон 93-ї бригади залишився на своїх позиціях, утримуючи оборону. Тоді росіяни завдали потужного авіаудару по моїй частині. А далі ворог змінив напрямок наступу та вдерся до міста Тростянець, яке він згодом окупував. Забігаючи наперед, скажу, що згодом Тростянець силами все тієї ж 93-ї бригади було деокуповано. А тим часом для захисників Охтирки настали важкі часи. Ворог, зрозумівши, що місто йому в результаті сухопутної операції не взяти, кинув проти нас авіацію. Десь три тижні щодня, три рази на добу прилітав літак і бомбив позиції 93-ї бригади, парк частини, а також об'єкти критичної інфраструктури міста. Під удари російської авіації потрапили ТЕС, наливна база, продбаза, нафтобаза, залізничний вокзал, мерія, центральний універмаг, водоканал, база Національної гвардії

України та наш полігон. І, головне, ми не могли передбачити, коли наступного разу прилетять російські літаки, коли вони з'являться над нашим містом. Це могло статися в будь-який момент — уранці, вдень чи ввечері. До речі, в результаті бомбардування 2 березня була виведена з ладу міська теплоелектростанція. Так «русский мир» «звільнив» Охтирку від тепла.

Зауважу, що на той час ми не мали відповідних засобів ППО і протидіяти ворожим нальотам могли хіба що, використовуючи тактику Першої світової війни, тобто вели вогонь по літаках зі стрілецької зброї. Причому літали росіяни дуже низько, буквально над нашими головами. Так низько, що ми навіть могли чітко розгледіти обличчя льотчика. Уявляєте, настільки критично він спускався над нашим розташуванням. Вогонь з автоматів по літаку наші бійці відкривали лише тоді, коли він розвертався над нами, вже виходячи з атаки.

О. Ф.: Вам удалося ідентифікувати цей літак?

Д. Д.: Не скажу. Мене там тоді не було. Літали там і «міги», і «сушки». Заходили вони на Охтирку переважно парами. А було навіть таке, що один літак атакував нас, ведучи за собою ще два бойових літаки. В такий спосіб росіяни стажували і навчали свій «молодняк» безкарно штурмувати не тільки військові, але й цивільні об'єкти міста. Там жах, що тоді коїлося...

О. Ф.: Тобто Охтирка стала для російських агресорів таким собі полігоном для бомбардування, а точніше — місцем злочину проти людяності?

Д. Д.: Саме так. Згодом командував військами оперативного командування «Схід» генерал-майор Олег Мікац виділив нашому полку 6 переносних зенітно-ракетних комплексів «Stinger» та «Eagle». Новостворений підрозділ ППО очолив колишній заступник командира Охтирського авіаполку підполковник запасу Ігор Біленко. Свого часу авіаполк, де служив Ігор Іванович, знаходився в підпорядкуванні Харківського університету повітряних сил, тобто був такою собі «учебкою». А сам підполковник Біленко навчав курсантів цього самого університету. А в лютому за моїм проханням він очолив протиповітряну оборону Охтирки. Однак тут постала одна проблема. Якщо з ПЗРК «Ігла» ми ще якось могли вправлятися, оскільки серед мобілізованих офіцерів знайшлися ті, хто мав справу з цим ПЗРК ще радянського виробництва, то «Stinger» для нас, за словами того ж самого Ігоря Біленка, щось на кшталт terra incognita. Однак, як відомо, безвихідних ситуацій не буває. У цьому, до речі, ми переконувалися не раз за час війни. Тому для опанування американською диковинкою ми покликали на допомогу YouTube. І врешті-решт, якщо зі «стінгерів» стріляли афганські повстанці у 80-х рр. минулого сторіччя (а треба сказати досить влучно), то чим козаки українські гірші?! Чи нам не до снаги опанувати цей переносний зенітно-ракетний комплекс?! Отож! Тому ми, не гаючи часу, знайшли в «ютубі» інструкцію із застосування того самого «Stinger». Провели заняття, вибрали найбільш кмітливих і тямущих хлопців та швидко навчили їх тактиці протиповітряної оборони. Досить швидко наші військовослужбовці розпочали працювати по літаках противника. Ось у такий спосіб наші сапери стали пепеошниками!

Напевне, відчувши, що відтепер їм уже не вдасться безкарно штурмувати Охтирку, росіяни почали літати вище, а також уночі, у хмарах та за несприятливих погодних умов, що, звісно, вплинуло на влучність їхніх ударів, простіше кажучи, вони стали частіше «мазати». У цьому випадку, звичайно, спрацював людський фактор, адже росіяни зрозуміли, що в нас з'явилася своя ППО, і нехай мінімально, але становила для них загрозу. Вони теж люди й побоювалися залітати у зону враження нашого «стінгера». Хоча, якщо чесно, я людьми їх не називав би з огляду на скоєне в Охтирці... Адже після цілеспрямованого бомбометання російських льотчиків можна назвати не інакше, як особами без честі й совісті, або просто кривавими вбивцями та нелюдами.

О. Ф.: Чи вдалося вам за допомогою переносного зенітно-ракетного комплексу «Stinger» «приземлити» хоча б одного російського повітряного пірата?

Д. Д.: На жаль, ні. Однак нам удалося відігнати російських льотчиків від Охтирки. І це — головне! Нині, аналізуючи застосування ПЗРК за тих непростих умов, скажу, що ми зіткнулися з об'єктивними труднощами, які полягали в тому, що в нас банально не вистачало ані засобів, тобто тих самих «стінгерів», ані обслуговуючого персоналу. Адже для ефективного, точніше результативного, застосування ПЗРК для відпрацювання лише однієї повітряної цілі необхідно було мати мінімум три розрахунки. Якщо проводити аналогію, то організація протиповітряної оборони чимось схожа на полювання. Адже, щоб добитися результату і здобути, ти виставляєш стрільців на номери й чекаєш, коли на тебе вийде дичина... Але в нас, по-перше, не було такої кількості комплектів ПЗРК; по-друге, не було стільки підготовлених досвідчених стрільців. А, крім того, навіть ту обмежену кількість більш-менш підготовлених розрахунків ми змушені були розосередити в різних місцях, для прикриття стратегічно важливих для міста об'єктів.

І все ж попри відсутність збитих літаків противника, зауважу, що позитивний результат таки був. Він полягав у тому, що наші сапери опанували професію пепешника. Тобто мої підлеглі у прямому значенні стали універсальними солдатами: вони могли тепер не тільки споруджувати фортифікації, загородження, мінувати та розмінувати, але й проводити рейдові дії, вести бої з танками, літаками противника.

О. Ф.: Давайте поговоримо про славнозвісні «джавеліни». Ви сказали, що під час бойових дій цей досить ефективний протитанковий ракетний комплекс виробництва США не застосовувався. Чому?

Д. Д.: У нашому полку «джавелінів» не було. Ці ПТРК були на озброєнні 93-ї окремої механізованої бригади. І вони, дійсно, їх не застосовували на початковому етапі повномасштабного вторгнення.

О. Ф.: Чому?

Д. Д.: Просто не було в тому такої необхідності.

О. Ф.: Тобто вистачало зброї вітчизняного виробництва?

Д. Д.: Так. Гадаю, що певний запас «джавелінів» був таким собі нашим «ензе» на той випадок, якщо б росіяни прорвали нашу оборону.

О. Ф.: Якщо ставити на шальки терезів зброю радянського та іноземного виробництва, яка, на вашу думку, переважить?

Д. Д.: Я вам так не скажу. Звичайно, зброя й боеприпаси, які нам надавали партнери — вони, звісно, були, як кажуть, на п'ять голів вищі за аналогічні радянські. Вони були простішими, мобільнішими, легшими та ефективнішими у застосуванні. Це безперечно! «Джавелінами» мій 91-й полк не користувався, однак хлопці з 93-ї бригади розповідали, що вони набагато «крутіші», ніж вітчизняні. За словами бійців протитанкових розрахунків, «джавеліни» були простіші у використанні. Американські протитанкові комплекси діяли за правилом «використав і забув». Тоді як нашими зразками, зокрема «Стугною», треба було керувати й вести до цілі. Одне слово, свої мінуси.

О. Ф.: Ви говорили, що наші гранати, випущені з нашого ж вітчизняного РПГ, відскакували від ворожої техніки, мов той горох! Однак згодом, за вашими ж словами, наші бійці приловчились й почали бити ворожу техніку.

Д. Д.: Я вже говорив, що ми вели активні бойові дії лише один день. Це тоді, коли нам удалося розбити авангард 1-ї гвардійської танкової армії, а точніше передовий загін 96-ї розвідувальної бригади. Звичайно, до наших рук тоді потрапила трофейна зброя, яку ми «віджали» у ворога. В нас тоді з'явилися російські переносні зенітно-ракетні комплекси та РПГ-7, знову ж таки російського виробництва. Тобто ми почали активно застосовувати трофейну зброю для враження техніки противника.

О. Ф.: Такий собі російський «ленд-ліз»?

Д. Д.: Дійсно, це той самий, як ви кажете, «російський ленд-ліз». Він нам тоді, в лютому 2022-го, став неабияк у пригоді. Нагадаю, першими нашими трофеями, які ми згодом передали 93-й окремій мехбригаді, були бронев автомобілі «Тайфун», «Рись», а також «КамАЗ» із причепом. І вже згодом, коли 93-тя бригада вже вигнала ворога з Тростянця, ми поїхали розмінувати місто, то ми там набрали ще більше трофейного озброєння. Окрім того, в нас з'явилися боеприпаси, а ще бойова техніка. Саме тоді ми «віджали» в росіян танк Т-72Б3. Згодом наші хлопці «підшаманили» та обкатали цього танчика й ми вже думали подарувати його батальйону тероборони, однак вирішили, що 93-й окремій механізованій бригаді він згодиться більше, оскільки холодноярівці з перших днів повномасштабного вторгнення знаходилися в найгарячіших точках російсько-українського фронту.

О. Ф.: Однак повернімося до оборони Охтирки. Якими, на вашу думку, тактичними прийомами користувалися росіяни, намагаючись захопити місто. За вашими словами, вони діяли досить безтурботно, заходячи до Охтирки похідною колоною.

Д. Д.: Це взагалі нонсенс! Скажу вам так, що росіяни проводили тоді розвідку виключно багатоцільовими безпілотними комплексами типу «Орлан». Що мене дивує, так це те, що російська колона, яка рухалася в авангарді 1-ї гвардійської танкової армії, мала дещо незвичний, навіть чудернацький

склад. Нагадаю, що ми зіткнулися з підрозділом десантників, які знаходилися в «Тайфуні» — це такий собі броньований тривісний «КамАЗ» підвищеної прохідності з колісною формулою 6 × 6. У броньованій капсулі автівки знаходилися п'ятнадцятеро десантників, яких ми згодом полонили. Але нас неабияк здивувало, що в колоні, яку ми розбили, знаходився командний пункт 96-ї розвідувальної бригади! Вона діяла за всіма канонами військової справи та перебувала, як годиться, в авангарді. Але чому там опинився командний пункт частини, для мене залишилося загадкою! За всіма канонами військової справи, не повинен командний пункт рухатися разом із розвідкою! Адже командний пункт — це мозок частини, його необхідно оберігати як зіницю ока. А в росіян вийшло все шкереберть — в авангарді виявився командний пункт з усією документацією, картами, де були позначені варіанти маршрутів, а ще комп'ютерами, де були бази даних!

Вже після бою у знищеній техніці ми виявили документацію з інформацією про всіх наших командирів частин сумського гарнізону. Серед вилученої в росіян документації я виявив тоді всю інформацію про себе. Це було щонайповніше досьє на мене. В ньому було моє фото, мій послужний список та інші документи, де були позначені мої персональні дані. Окрім того, в документах, вилучених як трофеї, були позначені варіанти маршрутів для руху на Київ. Чому вся ця важлива для росіян інформація, яка, звичайно ж, становила відповідний інтерес, виявилася в головному дозорі російської колонії? Як це назвати, як не «головотяпством» і недолюдністю ворога?! Інших версій у мене немає.

О. Ф.: Як у росіян опинилися «досьє» на наших військовослужбовців?

Д. Д.: Це запитання не до мене.

О. Ф.: Як ви гадаєте, чи очікували росіяни, що оборонці Охтирки будуть чинити такий запеклий опір?

Д. Д.: Гадаю, що для росіян Охтирка була таким собі транзитним пунктом. Це підтверджувалось, як я вже говорив, і вилученими у ворога картами, де були позначені варіанти маршрутів руху колонії. Однак усе пішло не за сценарієм ворога й наша Охтирка для нього стала не просто кісткою впоперек горла, а справжнім осиковим кілком! Вони не розраховували на наш такий затятий опір. На жаль, і ми не очікували подібного сценарію розвитку подій. Про це ми колись ще з вами поговоримо, однозначно.

О. Ф.: Саме Охтирка стала першою цитаделлю на шляху ворога на Київ, зупинивши російську навалу, дозволивши тим самим перегрупувати наші війська та зайняти вигідні рубежі для продовження збройного опору. 24 березня 2022 р., тобто рівно через місяць після нападу на місто, згідно з указом президента України з метою відзначення подвигу, масового героїзму та стійкості громадян, виявлених у захисті своїх міст під час відсічі збройної агресії Російської Федерації проти України, Охтирка отримала почесну відзнаку «Місто-герой України»...

Д. Д.: Скажу вам так, що люди, які загинули під час оборони Охтирки — справжні герої. Хоча смерть відібрала в них життя якось прикро несправдливо.

во, адже вони навіть не встигли показати всю свою майстерність, яку набули під час проходження служби. А в тому, що в нашому полку служили справжні професіонали своєї справи, немає сумнівів. Наш полк завжди був найкращим в усіх сферах. І це — правда! Це не моя, як кажуть, суб'єктивна оцінка, це оцінка старших начальників. Полк і до мого приходу на посаду був найкращою частиною. Врешті, я його отримав взірцевим і таким намагався його утримувати. Наголошую, дуже прикро, що віроломний напад, зокрема варварські бомбардування Охтирки, позбавили життя захисників міста. Смерть їх була прикрою, адже загинули найбільш підготовлені та професійні воїни. Однак жертвовність їхня, як показали подальші події, не була даремною.

О. Ф.: Яких змін зазнала тактика росіян під час розгортання бойових порядків у період штурму Охтирки?

Д. Д.: А вони не розгорталися! Росіяни просто зайшли до нашого міста своїм пунктом управління чи командним пунктом 96-ї розвідувальної бригади 1-ї гвардійської танкової армії. Вони зайшли й розташувалися у центрі Охтирки. Вже згадував, що в передових підрозділах росіян були наші цивільні автівки. Саме на них вони об'їхали навколо нашого полку і здійснили таке собі рекогносцирування. Напевне, після цього вони і зробили такий висновок, що оскільки в місті тихо, то їм вдасться без особливого клопоту здолати опір українців. Скоріше за все, доповівши своєму командуванню, що Охтирка не чинитиме опору й що достатньо незначних дій для того, щоб здобути перемогу над її захисниками. Однак, як показали подальші дії, ворог прорахувався. Поки вони проводили свої розвідувальні дії та рекогносцирування, наша 93-тя окрема механізована бригада встигла вийти на вказані рубежі та зайняти оборону. Оскільки оборона потребувала фортифікаційного облаштування, до цієї справи був залучений мій полк та місцеве населення. Цю роботу ми продовжили й під час боїв за Охтирку. Тобто поки холоднорівці стримували росіян, ми готували другу, а згодом і третю лінію оборони.

Що стосується тактичних дій ворога, то росіяни на початку намагалися діяти точковими, сконцентрованими ударами, щоб прорвати нашу оборону. Спочатку вони навіть артилерію не застосовували, відпрацьовуючи танками. Бої там були надзвичайно запеклі. Там після двох днів було дуже багато трупів. Росіяни на нашій ділянці зазнали неабияких втрат. Наші побратими — 93-тя бригада — працювали солідно, а головне результативно. Ще раз наголошую на тому, що росіяни просто не очікували такого опору з нашого боку. Окрім того, треба визнати, що частина особового складу російської 96-ї розвідувальної бригади була просто ненавчена. Значна частина підрозділів складалася зі строковиків.

О. Ф.: Про яких Путін сказав, що «их там нет»!

Д. Д.: Тоді, за логікою російського диктатора, нам у лютому — березні та й у квітні 2022 р. довелося допитувати примар чи привидів, а не 20—21-річних переляканих і демотивованих хлопців у російських військових одностроях. Ви б бачили їхнє взуття! Це просто жах! На безхатченках черевики охайніші, ніж у росіян

берці! Видно було, що у цьому взутті вони пів року провели на полігонах. І взагалі російські солдати були якісь зачухані та неохайні. На відміну від російських розвідників, що охороняли командний пункт. Вони були дійсно круто екіпіровані. Пам'ятаю, що на полі бою тоді ми знайшли труп командира розвідувального підрозділу, майора, груди якого прикрашали медалі, серед них і за Сирію.

О. Ф.: Гарзд, отримавши по зубах, противник якимось способом намагався перелаштуватися? Чи продовжував діяти за шаблоном?

Д. Д.: Так, безумовно, росіяни перелаштувалися, і треба сказати, перелаштувалися досить агресивно. По-перше, вони зайшли до Тростянця й окупували його. По-друге, нашвидкуруч облаштували блокпости, тим самим зайняли кругову оборону. А по-третє, ворог розташував на Вокзальній площі Тростянця дивізіон самохідних гаубиць 2С-19 «Мста», 152-мм снаряди якої доставали до нашої частини, зокрема до нашого парку. Крім того, росіяни застосовували реактивні системи залпового вогню «Ураган» і «Град», накриваючи щільним вогнем позиції 93-ї Холодноярівської бригади. Ворог також активно застосовував авіацію, під прикриттям якої його піхота намагалася закріпитися на певних рубежах. Але наша розвідка чітко доповідала координати противника й підрозділи 93-ї бригади майстерно придушували осередки активності росіян. Взірцевою, як на мене, операцією зі знешкодження російських окупантів була бійня поблизу Гадяча. Таке собі «гадяцьке сафарі». Ото було «сафарі», так «сафарі», я вам скажу! Наші там разом із місцевими мисливцями поклали тоді два ворожі батальйони! А щодо тактики ворога, то особливих змін у веденні бойових дій я не помітив.

Однак варто зауважити, що ворог досяг успіху в іншому. Він розпочав активно здійснювати психологічний вплив через місцеве населення на частини та підрозділи оборони. Для цього в інформаційному полі створювалися якісь незрозумілі групи, що розповсюджували та розганяли недостовірну інформацію, в такий спосіб здійснюючи психологічний вплив на наші підрозділи. Адаже навіть для того, щоб перевірити достовірність тої чи іншої інформації, необхідні були ресурси. А в нас їх не було.

О. Ф.: Ви про дезінформацію?

Д. Д.: Так. Ворог відшукав слабку ланку в нашому інформаційному полі й через неї розпочав активно подавати спотворену інформацію, а точніше недостовірні повідомлення, тим самим завдаючи нам неабиякої шкоди. Зокрема через групи в різних месенджерах, знову-таки від рідних та знайомих, нам надходили повідомлення. Наприклад, що на тій чи іншій ділянці фронту з'явилося 100 або 200 танків противника! Або розганялася також неправдива інформація, що на сумському напрямку з'явилися чеченці, кадірівці та що тепер варто чекати на жорстоку «зачистку».

Повторюю, інформація ця надходила від місцевих, а вони у свою чергу розповсюджували її серед своїх дітей, друзів і знайомих, що служили в підрозділах мого полку. Природно, ця інформація, а точніше дезінформація, потрапляла і

мені на телефон. Тобто ворог намагався нас нажахати, посяяти паніку, зневіру й так подавити нашу волю до спротиву.

О. Ф.: У страху очі великі.

Д. Д.: Саме так! Ось і виходило, що людина чула фантастичне число російських танків і відразу входила у ступор! А як же інакше, якщо на тебе суне така сила-силенна танків! 200 танків в одній колоні! Уявляєте?! Як їх стримати?! Однак ставлю сам собі запитання: «Чи кожен цивільний розрізнить, а точніше, ідентифікує ту чи іншу військову техніку?». Гадаю, що ні. Адже часто за «танки» необізнані й некомпетентні люди сприймали ті ж самі БМП, МТ-ЛБ. Розповсюдження подібних фейків про появу буцімто на тій чи іншій ділянці фронту міфічних «танків» чи «кадирівських головорізів», звичайно ж, грало на руку нашому ворогу, оскільки було нічим іншим, як складовою інформаційно-психологічної операції, яка покликана посяяти паніку серед населення та наших військовослужбовців. Щоб покласти край подібним викиданням дезінформації, що призводила до дезорієнтації, я вдався до кардинальних заходів. На третій день війни просто наказав своїм військовослужбовцям видалитися з усіх інформаційних груп.

О. Ф.: Виходить, що ворог агітував наших військовослужбовців не чинити опору і здаватися саме через ті ж самі месенджери, які були в мобільних телефонах?

Д. Д.: Так, саме через месенджери, через «Viber» і «WhatsApp» противник і чинив психологічний вплив, зокрема на командирів підрозділів нашого полку. У своїх текстових зверненнях ворог пропонував «поговорити», а то навіть і просто «не чинити опору і здатися в полон». До речі, на «айфони», які були в деякого з наших військовослужбовців, подібних «пропозицій» не надходило.

Однак ще раз хочу повернутися до вашого запитання про зміну тактичних прийомів росіянами. Так, звичайно, вони змінилися і, треба зазначити, кардинально. Наприклад, якщо раніше, на початку повномасштабного вторгнення, ворог облаштовував свої позиції поблизу наших населених пунктів, що дозволяло нам отримувати інформацію від місцевих жителів про його місцезнаходження та пересування й, відповідно, завдавати потужних та ефективних ударів по скупченню живої сили й техніки противника за допомогою «байрактарів» чи тієї ж артилерії, то за два тижні росіяни змінили свою тактику. Зазнавши значних втрат, ворог став облаштовувати свої позиції прямо в наших селах, поміж садиб людей, на городах, щоб ми не мали можливості завдавати йому нищівних ударів. Окрім того, противник удався до формування таких собі «примарних колон».

О. Ф.: На киталт міфічного «летючого голландця»?

Д. Д.: Щось таке. Але якщо серйозно, то зрозумівши, що місцеві жителі за допомогою мобільного зв'язку інформують про місцезнаходження та пересування живої сили й техніки, росіяни почали формувати потужні колони кількістю до сотні одиниць техніки, до складу яких обов'язково входило потужне озброєння, зокрема важкі вогнеметні системи «Буратіно» або самохідні артилерійські установки. І тільки-но ця колона виходила, тобто залишала насе-

лений пункт, ми відразу отримували інформацію від місцевих про кількість техніки та напрямок її руху. Ми, отримавши інформацію від місцевих підпільників, у напрузі чекаємо на її появу, щоб завдати удару, а в цей час знову ж таки наші місцеві повідомляють, що російська колона зупинилася й розвертається на 180 градусів та повертається назад, тобто до попереднього місця дислокації. І так повторювалося протягом двох тижнів. Так росіяни ганяли свої колони туди-сюди, намагаючись збити нас з пантелику, дезорганізувати, примусити нас помилятися, врешті-решт посяти паніку.

Виходило так, що ворожа колона виходила, поперед неї розганялася інформаційна хвиля, покликана нажахати нас, а тим часом із Києва телефонували і знервовано запитували: «Що там у вас? Який стан справ на сьогодні? Ви готові зустрічати ворога? Адже росіяни на вашій ділянці вже наводять переправу через річку». Я у відповідь: «Та нема там ніякої переправи! Адже я там безпосередньо стою! Не може у цьому місці бути ніяких переправ!». Мене знову запитують по телефону: «Денисе Леонідовичу, де противник?». Відповідаю: «За 600 метрів від мене. Стою по той бік річки і відповідально заявляю — ворожої переправи тут немає!». У свою чергу ми хотіли навести переправу вночі, щоб наші підрозділи, наша розвідка мали можливість зайти до Тростянця й розвідати обстановку. Тим паче, ми вже мали досвід переправлення через річку «туристів» з 93-ї бригади, які рейдували тимчасово окупованою територією та завдавали точкових, але болючих ударів по ворожій техніці.

Отже, для здійснення форсування приймаю рішення приховано спустити на річку лише одну ланку порома. Це для того, щоб мінімізувати ризик і ввести противника в оману, тобто збити його з пантелику. Однак усе вийшло навпаки. Мої демонстративні, в першу чергу для ворога, дії стали відомими Києву. Хтось дуже пильний доповів високому керівництву, мовляв, росіяни наводять понтони для переправлення! А понтон — наш! Розумієте, як воно все спрацювало! Ось вам й організація! Ось вам й управління! Ось вам «ворог» Збройних сил України (демонструє на камеру свій мобільний телефон — О. Ф.), звичайно, якщо ним неправильно користуватися.

О. Ф.: З якими труднощами вам особисто, як командирів військової частини, довелося зіткнутися під час оборони Охтирки? Чи були серед них питання, пов'язані з логістикою?

Д. Д.: Що стосується логістики, то її не було в нас 28 днів. Не було від слова взагалі. І мова тут не про паніку або дезорганізацію. На той час не було зрозуміло, куди спрямує ворог свої зусилля, і де він завдасть того самого основного удару? Куди спрямує вістря свого наступу? На Харків чи на Київ?

Давайте говорити чесно, вперше за свою новітню історію наша держава Україна зіткнулася з повномасштабним вторгненням і відразу на кількох напрямках. Та що там говорити: вперше на європейському театрі спалахнула війна такого масштабу! Ця війна була й залишається викликом для всієї нашої нації! А що стосується питань логістики, то відреагую так: наше місцеве населення — неймовірне! Я вже розповідав вам, як об'єдналася Охтирщина у час

випробувань. Охтирщина, без перебільшення, це — суперкрай! І ці 28 днів ми протрималися нормально. Для уточнення: це 28 днів, коли ми не мали можливості під'їхати й отримати необхідну для ведення бойових дій техніку та озброєння. Вже після перших боїв із ворогом у нас з'явилася можливість виїжджати до визначених старшим начальником пунктів постачання й отримувати все необхідне. Власне кажучи, все працювало. Був би я скептиком, то, звичайно, сказав би: «Та ні, нас кинули напризволяще, про нас не дбали!». Скажу відверто: нас ніхто не кинув. Управління здійснювалося належним чином. Командувач ОК «Схід» устигав і на своєму харківському напрямку командувати, й зі мною був постійно на телефонному зв'язку.

О. Ф.: Тобто зв'язок зворотний працював?

Д. Д.: Так, треба віддати належне, зі зворотним зв'язком ніяких проблем не було.

О. Ф.: Погодьтеся, адже іноді буває так, що ти вище командування просиш, волаєш, благаєш, а тебе, на жаль, не чують...

Д. Д.: Ні-ні, заступник командувача оперативного командування «Схід» бригадний генерал Володимир Шворак приїздив й особисто працював із нами. Скажу вам так, проблем із координацією дій та постачанням усього необхідного не було. У принципі, все було нормально. Якщо проблеми й виникали, то вирішувалися вони швидко та оперативно. Звичайно, у пріоритеті були питання, пов'язані з вирішенням бойових завдань.

О. Ф.: Вам, як інженерній частині, довелося готувати до оборони місто. Розкажіть, яких ви заходів ужили, щоб належним чином підготувати Охтирку до зустрічі з ворогом?

Д. Д.: На вулицях міста у відповідних та визначених для цього місцях ми створювали умовні й фактичні засідки. Влаштували їх у таких місцях, щоб ворог не відразу зміг зрозуміти, звідки ми завдаємо ударів. Для цього послуговувалися в першу частину особливостями місцевості та забудови міста. Влаштували вогневі точки в малопомітних закутках, за парканами, використовуючи, скажімо так, маскувальні властивості місцевості й будівель. Адже засідка могла бути ефективною лише тоді, коли якомога більше залишалась утаємниченою для ворога, що дозволяло за короткий час завдати йому максимальних втрат.

Окрім того, ми за допомогою бетонних блоків та мішків із піском облаштували блокпости. Добре знаючи місто, блокпости намагалися облаштувати на найбільш імовірних маршрутах просування ворога. Відверто кажучи, знаючи місто й передбачаючи маршрути просування колон противника, можна було ефективно обороняти Охтирку навіть без застосування засобів механізації.

О. Ф.: Як ви особисто оцінюєте роль місцевих підприємців в організації оборони Охтирки? Наскільки ця роль була продуктивною та ефективною?

Д. Д.: Місцеві «олігархи», якщо так можна сказати про підприємців Охтирки, відразу відгукнулися й об'єдналися заради захисту рідного міста.

Тоді, в лютому 2022 року, на слуху були прізвища підприємців Сугака, Зубка, Пелиха, Сопітька, Масла. Особливо наші підприємці відзначалися в найтрагічніші дні, коли росіяни завдали масованого авіаудару по розташуванню нашого полку. Адаже нам довелося одночасно проводити рятувальну операцію, а також евакуацію особового складу та вцілілої техніки. Окрім того, з полку, навіть у ті трагічні дні, ніхто не знімав питання оборони міста. Саме тоді нам прийшли на допомогу підприємці Охтирки, які мали відповідну техніку, щоб здійснювати рятувальну операцію. Шість годин безперестанку тривала рятувальна операція. Шість годин військовослужбовці частини та місцеві мешканці розбирали завали та діставали звіди живих і полеглих захисників Охтирки.

Це найважчі для мене дні... А день 26 лютого 2022 року назавжди буде вписаний в історію Охтирки як найтрагічніший. Саме тоді о 12:55 наша частина зазнала перших авіанальотів. Російські терористи скинули з літака дві керовані бомби типу ФАБ-500 і запустили ракету. Одна бомба влучила просто в казарму. На той час у ній перебували близько 200 осіб. Це трапилося під час обіду. У цей час військовослужбовці полку обідали, відпочивали, готували бійниці для ведення вогню, отримували зброю. Пряме влучання авіабомби! Прямісінько всередину казарми. Причому бомба залетіла через вікно третього поверху й розірвалася всередині казарми... Вибух був такої сили, що деякі тіла ми просто не могли виявити на місці падіння бомби. Уявляєте? Така потужна зброя не дає шанс на життя... Того дня тільки в казармі загинули 48 осіб.

Ми тоді зазнали втрат, чимало людей зникло безвісти. Російська ракета прилетіла просто в медпункт полку. Там теж були загиблі й поранені. Друга бомба впала на стадіон за нашою частиною. Всього ж 26 лютого 2022 року загинули 54 особи. З нашої частини — 30, решта — з тероборони, мобілізовані. Ще 15 осіб і донині вважаються зниклими безвісти (станом на 31 січня 2024 р. такими вважаються 3 особи — *О. Ф.*). Ситуацію ускладнило те, що в казармі був склад із боєприпасами й вони під час пожежі почали детонувати. Два дні поспіль до казарми не можна було підійти — бушувала пожежа, лунали вибухи! Це детонували постріли до гранатометів, гранати, міни та набої. Ті, хто перебував в епіцентрі цієї вогняної стихії, буквально випарувалися...

Після локалізації пожежі ми три тижні відкопували своїх товаришів. Нам удалося врятувати 26 осіб. Це були важкопоранені люди, дехто без кінцівок, контужені, обгорілі. Ми продовжували пошукові роботи навіть після порятунку живих оборонців Охтирки, адже усвідомлювали, що ми маємо підняти тіла наших побратимів. Це були важкі дні й ночі... Для ідентифікації тіл були залучені відповідні служби, які проводили експертизу ДНК. Адаже були такі моменти, що в дві труни потрапляли фрагменти одного й того самого тіла, що, звісно ж, не могло покращити й так надто знервовану обстановку в Охтирці. Адаже обов'язок живих — достойно поховати мертвих. Тому я дуже вдячний нашим підприємцям і просто пересічним громадянам міста за допомогу в проведенні пошукової операції.

Згадую голову лігоспу Риморя, який надав нам необхідну техніку для проведення пошукових робіт, а також підприємця Олександра Івановича Сопітька,

котрий не тільки надав свою техніку, але й сам особисто керував технікою, розбираючи завали, допомагаючи виявляти поранених і тіла загиблих. Він продовжував працювати і у сніг, і в дощ. Та що там сніг і дощ! Олександр Іванович не припиняв роботу навіть під час артобстрілів та авіанальотів на Охтирку, що продовжувалися щодобово. Всі розбігалися, ховалися в укриття, а Олександр Іванович, попри смертельний ризик, продовжував працювати. На допомогу нам прийшли й мої товариші — місцеві мисливці та взагалі всі ті, кого я добре знав, як кажуть, не один рік. А знав, повірте, багатьох, адже за плечима в мене двадцять років служби в Охтирці і шлях від командира взводу до командира полку.

Свою військову частину я разом зі своїм заступником із морально-психологічного забезпечення залишив із бойовим прапором полку в руках лише після того, як ми дістали з-під завалів останнього живого захисника міста. Вся Охтирка працювала тоді як єдиний організм. На місці була й міська влада. Ми були постійно на зв'язку, координуючи наші дії. Зокрема з міським головою Охтирки Павлом Кузьменком ми вирішили питання щодо будівельної техніки. Окрім того, нам удалося розосередити особовий склад частини за містом, а також максимально сховати техніку. Жодне проблемне питання тоді не залишалося поза увагою місцевої влади.

Окрім того, для мене в ті найтрагічніші дні постала ще одна важка, водночас необхідна місія, пов'язана зі смертю людей. Адже для себе я твердо вирішив, що обов'язково об'їду родини всіх полеглих воїнів. Найстрашніша втрата, це — втрата рідної людини. Тому мені важливо було поспілкуватися з рідними героїв: батьками, дружинами, дітьми, сестрами і братами. Так ти приймаєш їхню горе на себе й таким чином полегшуєш їхні страждання. Це дуже важко. Це — страшніше, ніж воювати...

О. Ф.: Ви вже згадували про внесок партизанів в оборону Сумщини й Охтирки. Чи є щось додати до сказаного?

Д. Д.: Дійсно, Сумщина від давніх-давен має славетні традиції, пов'язані з підпіллям і партизанським рухом. А в тому, що Сумщина — партизанський край, не доводиться навіть сумніватися. Традицію партизанського опору періоду Другої світової війни продовжили місцеві месники взимку — навесні 2022 року. Вважаю, що якби не партизани (а це в першу чергу мої друзі-мисливці), то нам довелося б досить сутужно. Діяли вони дуже результативно. Хоча, звісно, були там певні казуси, які подекуди мали навіть трагічний фінал. Пригадується хоча б історія, пов'язана з «полоненням» нашими мисливцями розвідників 93-ї Холодноярівської бригади...

О. Ф.: Зрозумів вас, мабуть, не на часі про це розповідати.

Д. Д.: Були інші казуси, пов'язані з діями партизанів. Відомо, що в перші години повномасштабного вторгнення росіяни, отримавши серйозний опір від регулярних військ та місцевих сил самооборони, часто-густо залишали бойову техніку через незначні технічні пошкодження, закінчення пального, а то й просто через загрозу потрапляння в полон. Великою помилкою було те, що на

початку повномасштабного вторгнення наші партизани виводили з ладу «безхозну» або «віджату» у ворога техніку, побоюючись повернення окупантів. Пригадую телефонну розмову з одним із мисливців: «Командире, скажи, як нам танк спалити?». Перепитую: «У сенсі?». Він: «Та ось тут російський танк стоїть. Ми його облили соляркою, а він, клятий, не хоче горіти!». Я у слухавку: «Йолки-палки, мужики! Для чого палити танк? Залиште його, не чіпайте! Він нам ще згодиться!» (сміється). Ось так було!

О. Ф.: То ви відмовили своїх мисливців палити танк чи ні?

Д. Д.: Так, звісно. Ми багато тоді «віджали» танків, бетеєрів та іншої техніки ворога. Окрім того, ми значно поповнили арсенал зброї за рахунок трофеїв, що дісталися нам на полі бою.

О. Ф.: Чи можна сказати, що без партизанів вам було б сутужно?

Д. Д.: Треба визнати, що партизани Охтирщини відіграли важливу роль і зробили величезний внесок у нашу спільну перемогу.

О. Ф.: Чи могли б ви навести найбільш знакові, на вашу думку, приклади героїзму та мужності, які виявили оборонці Охтирки під час російської навали в лютому — березні 2022 року?

Д. Д.: Чесно кажучи, мене про це запитували вже не раз. І кожного разу я думав над цим та дійшов єдиного висновку. Нині вважаю, що цей висновок правильний. Реально кожен на своєму місці був героєм. Хтось підірвав міст разом із російською технікою. Ось і запитую: міст підірвати з технікою ворога — це героїзм? Звичайно! Хтось підірвав того ж моста в тилу противника і без втрат вийшов до своїх! Це не героїзм?! А той, хто стояв цілодобово на блокпостах та знаходився у засідках, щохвилино очікуючи на появу ворога?! Він що, не герой?! А ті, хто, не маючи досвіду користування «стінгером», за допомогою ютуба все-таки опанували заморський переносний зенітно-ракетний комплекс і захищали небо Охтирщини від російської авіації, не даючи їй можливості прицільно штурмувати наші позиції. Вони що, не герої? А та дівчина, яка протягом шести годин відкопувала своїх родичів з-під завалів, і врешті врятувала їм життя! Вона, на вашу думку, не герой?! А цих людей могли б кинути напризволяще, залишити під завалами, врешті втекти, як це робили деякі після перших нальотів ворожої авіації. Треба визнати, було тоді й таке... Однак ми маємо про це нині говорити. А ті, хто рятував і діставав із-під завалів поранених після першого прильоту, а потім загинув разом зі врятованими вже в медпункті частини від другої авіабомби! Вони не герої?! Вважаю, що всі, хто загинув у перші години повномасштабного вторгнення від авіанальотів та артобстрілів ворога є справжніми героями, адже вони до кінця боронили територіальну цілісність держави та залишилися вірними військовій присязі.

Щодо звання Героя України, яким мене було удостоєно згідно з указом президента України в березні минулого року, то відразу зауважу, що не вважаю себе героєм, оскільки глибоко переконаний, що будь-яка командирська відзнака — це заслуга насамперед колективу. Справжніми героями є люди, які служать і

працюють у частині. Вважав і продовжую вважати, що мені випала висока честь очолювати одну з найкращих військових частин Збройних сил України, якою без сумніву є наш 91-й окремий Охтирський полк. У нашому полку служать виключно хоробрі люди. Наголошую, жоден із військовослужбовців нашої частини не залишив її у скрутний час. Не було проявів страху, відчаю, паніки. Всі зрозуміли, що ми маємо обороняти своє рідне місто, свою землю, нашу Україну. Адаже, коли б ми залишили свої позиції, а точніше втекли з Охтирки тоді, в лютому 2022 року, місто з великою ймовірністю повторило б трагічну долю Бучі, Ірпеня, Бородянки, Гостомеля, Тростянця та інших сіл і міст України.

А тоді, 24 лютого 2022 року, після першого бою, коли відступила напруга, мені стало раптом легше, адже я почав усвідомлювати, що нас прийшли вбивати. І коли я побачив, скільки людей загинуло, в мене залишилася тільки лють. Страх та невпевненість назавжди залишили мене. Мені здається, що подібну трансформацію пережили й мої побратими, тому ми не відступили, не тікали, ми не зрадили присяги, вистояли, виконали свій обов'язок і захистили нашу Охтирку.

*Записано 4 січня 2023 р. в м. Київ.
Респондент Герой України полковник Денис Дикий.
Записав та підготував до друку О. Филь*

Надійшло / Received 25.12.2023

“...IN THOSE DIFFICULT DAYS OF FEBRUARY 2022, THE OKHTYRKA COMMUNITY WAS SO UNITED THAT YOU CAN’T EVEN IMAGINE!”: INTERVIEW WITH THE HERO OF UKRAINE COLONEL D. DYKYI ABOUT THE DEFENSE OF OKHTYRKA (February 24 — March 27, 2022)

The purpose is to expand the available source base of evidence about the defense of the city of Okhtyrka in the period from February 24 to March 27, 2022 by conducting an interview with the Hero of Ukraine, the commander of the 91st Separate Okhtyrka Support Regiment colonel D. Dykyi. **The main method** used is interviewing the respondent following a previously developed questionnaire. **The scientific novelty** consists in the introduction into scientific circulation of the testimony of the commandant of the city of Okhtyrka, which allows us to follow the process of fortification and preparation of the city for defense, as well as the role of troops and volunteer assistants of the Armed Forces of Ukraine in protecting the city from the vanguards of the invading Russian army. **Conclusions.** The conducted interview became an important component of the source base of oral history evidence that can be used by domestic and foreign historians to study the features of the first stage of the full-scale invasion of Ukraine in general and the defense of the city of Okhtyrka in particular.

Keywords: *Russia’s war against Ukraine, oral history, defense of Okhtyrka, Denys Dykyi, 91st Separate Okhtyrka Support Regiment.*